

A magyarsággép változása Amerikában a XIX. század közepétől

Várdy, Steven Béla: *Image and self-image among hungarian-americans since the mid-nineteenth century.* = *East European Quarterly*, 35. vol., 2001. 3. no. 309–342. p.

A nemzet és az egyén önértékelése, illetve a róla kialakult kép között általában óriási a különbség. Néhány kivételtől eltekintve minden nemzet többet tart önmagáról, mint amennyire más népek értékelik. Erre az egyik legszélsőségesebb példa a Jugoszláviában élő szerbek esete, akik magukat az 1990-es években a kereszténység védelmezőinek és mártírjainak tartották, míg a nyugatiak az etnikai tisztogatások felelőseként tekintettek rájuk.

Az Amerikai Egyesült Államokban élőknek a magyar nemzetről alkotott képe az elmúlt másfél évszázadban nagy változáson ment keresztül. A kezdeti „dicsőséges” magyarságtól a „hunky” képzeten át napjainkra egy változó, de még elég negatív imázsra jutott el ez a kép. A XIX. század közepén az amerikaiak az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc miatt tekintettek bámulattal a magyarokra, „dicsőséges” nemzetként írtak róluk, akik harcoltak szabadságukért és önállóságukért. Ez a pozitív kép az 1890-es évekre eltűnt, helyét a „hunky” foglalta el, mert a század végén és a századfordulón rengeteg fagatlan és tanulatlan bevándorló érkezett Amerikába a közép-európai régióból, akiket ezzel a névvel illettek. Ők sikeresen lerombolták a jó magyar imázst, amit nem is sikerült újra feljavítani egészen a második világháborúig. Nagyjából akkortól kezdtek el az amerikaiak a magyarságot ismét kedvezőbben értékelni, elsősorban a nácizmus elől menekülő tudósaink, kutatóink és művészeink miatt. A háború után két nagyobb hullámban még rengeteg magyar érkezett az Amerikai Egyesült Államokba, az első a szovjet rendszer elől menekülőkből, a második pedig az 1956-ban emigráltakból állt. Ők inkább javították, mint rontották a magyar imázst, de segítségükkel sem változott meg gyökeresen az átlag amerikai nemzetünkről alkotott képe. Ezt egy 1989-ben készített felmérés is bizonyítja. Ebben a válaszolóknak 37 felsorolt nemzetet kellett értékelni. Az amerikaiak a magyar nemzetet a 27. helyre sorolták, előttünk a kínaiak, mögöttünk a csehek végeztek. A cikk írója ezt nem tartja túl hízelgőnek, s megpróbál magyarázatot adni úgy, hogy megvizsgálja, az Egyesült Államokban otthonra lelt magyar bevándorlók milyen hatással voltak az amerikaiak magyarsággépére.

Vizsgálata az 1848/1849-es magyar forradalom és szabadságharc bukása után Amerikába érkező bevándorlókkal kezdődik. 1848 előtt nincs az Amerikai Egyesült Államokban sok magyar, az átlag amerikai nem is tudott arról akkoriban, hogy ilyen nemzet is létezik a világon. Az amerikai újságokban azonban olvasható a magyar szabadságharcról, ezt az akkori lapok saját függetlenségi háborújukkal hasonlították össze. Amikor elbukott a magyarok szabadságért és egyenlőségért vívott harca, a forradalmárokat ovációval fogadták Amerikában – éppúgy, ahogy egy évszázaddal később az '56-os forradalom bukása után menekülőket.

Az Amerikába emigrált forradalmárok általában a magyar társadalom felső vagy középső rétegéhez tartoztak, a tanult nemesek közé. Nekik kijárt az amerikaiak éljenzése: egyrészt hős forradalmárok voltak, másrészt pedig nemesek. A XIX. századi Amerikában nagy tiszteletnek örvendett az, aki nemesi származással dicsekedhetett. Egy átlag ameri-

kai nem volt tisztában a magyar feudális társadalommal, számára minden nemes legalábbis báró vagy gróf volt. Tulajdonképpen az emigránsok nem is bánták, hogy arisztokratákat kreáltak belőlük, nekik ebből csak hasznuk volt. Ők mindent otthagytak, hazát, családot. Nem volt múltjuk, nem ismerte őket senki, és ők sem ismertek senkit. Elég nehéz volt így az élet, a boldogulás érdekében mindent be kellett vetniük, még az esetleg nem létező nemesi vagy arisztokrata származást is. Újházi László például – aki a szabadságharcban Komárom erődjénél harcolt – 1850-ben Iowában megalapította New Buda városát. 1853-ban költözött át San AntoniÓ-ba, ahová már mint gróf és kormányzó érkezett meg. „Címei” haláláig megmaradtak, nekrológiájában olvashatjuk őket.

S tulajdonképpen egy hiányt pótoltak az amerikai társadalomban: ők a mindenkor szükséges „hős” szerepét töltötték be, akikre fel lehetett nézni, éljenezni lehet őket. Így válhatott Kossuth Lajos 1851–1852-es amerikai körútja diadalúttá, és így tekinthettek az amerikaiak a magyarokra mint dicsőséges nemzetre. Ez a megbecsülés körülbelül 30 esztendőig megmaradt.

Az 1880-as évtizedtől kezdve azonban egyre több iskolázatlan és szegény bevándorló érkezett az Amerikai Egyesült Államokba, az „új világba”. Eleinte az Észak-Magyarországon élő szlovákok és ruszinok közül hajóztak át sokan, de mivel ők is magyarnak számítottak, a rólunk alkotott pozitív képet rombolták. A magyar nemzetiségűek az 1890-es évektől kezdve kezdtek bevándorolni az Egyesült Államokba, de ők sem javították az egyre negatívabbá váló imázst, hiszen a társadalom alsó rétegeiből kerültek ki, főleg a mezőgazdaságból megélni nem tudó írástudatlan parasztek közül. A tanult, nemesi származású forradalmárok által formált dicsőséges magyar nemzet-kép eltűnt, átadta helyét a kulturálatlan, műveletlen és mosdatlan kelet-európai parasztnak, a „hunky”-nak. Ezzel a jelzővel pedig az általánosítás miatt nemcsak az Amerikában élő bevándorlókat, hanem az összes magyart is „kitüntették” az amerikaiak még elég sokáig.

Az a sok ezer fiatal magyar férfi, aki áthajózott az óceánon, eredetileg nem akart az Amerikai Egyesült Államokban élni. Csak néhány évig kívánt volna tengerentúli szénbányában vagy a nehéziparban dolgozni, aztán az ott gyűjtött pénzen földet vásárolni az óhazában. Vágyaik netovábbja az volt, hogy önálló parasztként dolgozhassanak a Monarchiában. Többségük (kezdetben 85%-uk, később 65%-uk) azonban Amerikában maradt, ők az Egyesült Államokban élő magyarság ősei. Az 1990-es népszámlálási adatok szerint 1,6 millió olyan ember élt az Amerikai Egyesült Államokban, aki magyarnak vallotta magát. Többségük nem tiszta magyar származású, általában vegyes házasságok leszármazottai. Csupán 10%-uk vallotta, hogy tud magyarul, de nagyon büszkéek származásukra.

Az első világháború kitörése lezárta az Egyesült Államok határait, utána pedig sokáig kvóta korlátozta a magyar bevándorlást (évente kevesebb mint ezren vándorolhattak be). Az 1929-es gazdasági összeomlás után a tömegek számára nem volt igazán vonzó az „új világ” a maga munkanélküli milliÓival.

Az 1930-as évek közepétől ismét emigráltak magyarok az Egyesült Államokba, igaz, nem túl nagy számban. Főleg értelmiségiek, kutatók, tudósok, művészek jöttek, akik a náciizmus, az európai háború előszele miatt kerestek menedéket, és találtak munkát Amerikában. Őket nagyon megbecsülték új hazájukban, szép sikereket értek el soha nem titkolva származásukat. A magyarság hangsúlyozása ismét kilendítette egy kicsit az amerikaiak magyarságról alkotott képét, ezúttal pozitív irányba.

A második világháború alatt és után nagyon sok ember hagyta el Magyarországot általában az életét féltve vagy politikai okból. Közvetlenül a háború után sok arisztokrata, nemes, katona és magas rangú hivatalnok emigrált az Egyesült Államokba, német koncentrációs tábor túlél zsidók pedig Palesztinába (a későbbi Izraelbe) hajóztak. A kommunis-

ta hatalomátvétel után pedig azok a demokratikus érzelmű emberek is elhagyták az országot, akik nem akartak szovjet megszállás alatt élni. Őket összefoglalóan DP-nek (displaced person), hontalan személyeknek nevezték. Többségük egy ideig német vagy osztrák menekülttáborokban élt, majd 1947 után a Nemzetközi Menekültügyi Szervezet segítségével jutottak el új hazájukba. Az adatok szerint 1947 és 1951 között a tábortokat elhagyó 62 ezer magyar 88%-a a tengerentúlon (16 ezer az USA-ban, 13 ezer Ausztráliában, nyolcezer Kanadában, hétezer pedig Izraelben), 12% más európai országokban telepedett le. Az Egyesült Államok az 1950-es évek első évtizedében érkezettekkel együtt körülbelül 26 ezer DP-t, menekültet fogadott be.

Az 1956-os forradalom bukása után ismét sok ezren hagyták el Magyarországot. A közel 200 ezer ember ötöde (38 ezer fő) 1957 végéig átkerült az Egyesült Államokba, majd 1960 végéig még közel tízezeren érkeztek meg oda. Megjelenésük felduzzasztotta és megsztotta az amerikai magyarságot.

A negyvenes évek magyar menekültsjei főleg családos értelmiségiek voltak a Horthy-korszak eszmévilágával, akik kulturálisan, szociológiai szempontból közel álltak az amerikai értelmiségiekhez. Az '56-osok azonban fiatal nőtlen férfiak voltak, akik nemrég kerültek ki az iskolapadból, más nézetekkel és friss ismeretekkel rendelkeztek. A „szabadságharcos” megnevezést többségük elfogadta, noha csak kis százalékuk harcolt ténylegesen. Többségük kalandvágyból és a jobb nyugati lehetőségek kedvéért hagyta el Magyarországot, nem pedig azért, mert féltek a felelősségrevonástól. Miután fiatalok, becsvagyók és rugalmasak voltak, nagyon gyorsan beilleszkedtek az amerikai társadalomba. Gazdaságilag is jól boldogultak, gyorsan találtak munkát, és nagy léptekkel haladtak felfelé a ranglétrán. Rendeteg tudós, egyetemi tanár, mérnök, üzletember került ki ebből a nemzedékből. Ráadásul a hidegháború időszakában Amerikában jó pontnak számított, ha szabadságharcos menekültként tartottak valakit számon. Ők voltak a legsikeresebb magyar emigráns nemzedék. Ez a gazdasági és társadalmi siker jó fényt vetett az anyanemzetre is, javította a Magyarországról kialakított képet.

Persze napjainkban még mindig nem annyira jó az amerikai magyarság-képe, mint amilyen jónak a magyar társadalom hinni szeretné.

Biczó Krisztina

A soknemzetiségű Csehszlovákiától a kétnemzetiségűig

Mar'ina, V. V.: Čehoslovákia: ot mnogonacional'nogo k dvunacional'nomu gosudarstvu. 1944–1948 gody. = Slavánovedenie, 2001. 5. no. 39–59. p.

Csehszlovákia 1918-ban soknemzetiségű államként jött létre. Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint az ország 14 729 ezer lakosából 7426 ezer volt a csehek (50,5%), 2295 ezer a szlovákok (15,6%), 3318 ezer a németek (22,5%), 720 ezer a magyarok (4,9%), 569 ezer a kárpátukránok/ruszinok (3,9%), 205 ezer a zsidók (1,4%) száma, továbbá különkülön egy százalék alatti arányban voltak még lengyelek, cigányok, románok és délszlávok is. Az 1938 októberében emigrált Edvard Beneš köztársasági elnök a háború alatt végig amellek kardoskodott, hogy a felszabadulás után ki kell telepíteni az országból a németeket és a magyarokat. Beneš szerint az újjászülető Csehszlovákiának a három testvéri szláv nép – a csehek, a szlovákok és a kárpátukránok – közös államává kell válnia. A háború után azonban nem lehetett ezt az elgondolást teljes mértékben megvalósítani.